

Віктор Собіянський
театрознавець (м. Київ)

ТЕЛЕВІЗІЙНА ТЯГЛІСТЬ БУТТЯ
«Вар'яції для сяку-хаті, телевізора і голосу»
у Центрі Курбаса

Ми багато розмовляємо
один з одним, проте
майже не спілкуємося...
*Одна з екранних
героїнь вистави*

Прем'єрна вистава Центру Курбаса творилася «у вільних дискусіях» незвичної команди професіоналів. Культуролог Роман Веретельник на час дійства перетворився на режисера спектаклю та відеооператора водночас, один із керівників Центру Олександр Чайка – на діджея, художник зі світла Євген Копйов – на відео-діджея, актрисі Галині Стефановій довелося працювати у незвичній для себе виконавській манері... А всім разом випало ще й виконувати протягом вистави роль своєрідних театральних «дзані». Адже, розпочавши виставу у цілком «традиційному» східному стилі з медитативного налаштування на японській бамбуковій флейті, назва якої – сяку-хаті (з першої хвилини так ріже вухо), далі митці починають затято боротися із заялженими «уявленнями» про театр.

Може здатися, що станки, екрани та відео створюють тут елементи сценографії. Однак, аби розбити і цю ілюзію, учасники перформансу виносять усю техніку та телевізори, опускають екрани, моделюють станки прямо на наших очах. Галина Стефанова монотонно починає свій монолог – сповідь Мілени – персонажа однойменної повісті Оксани Забужко. Монотонно, оскільки у перших сценах актриса змальовує свою героїню – успішну ведучу теленовин – однією із «сірої маси», що змирилася із сімейними негараздами, реаліями урбаністичного суспільства, словом, з «карамельною тяглістю свого буття». Періодично повертаючи нас до реальності, решта учасників, що саме виконують роботу працівників сцени, немов спеціально намагаються сильніше гупнути якимось із інструментаріїв.

Увесь діапазон перевтілення Мілени помітимо лише згодом, коли, за сюжетом, героїня відкриє власну телепередачу про тяжкі долі українських жінок. А на сцені вже цілковито пануватиме «інша реальність» – урбаністична, у якій можливе еротичне шмагання шнуром від мікрофона чи катання на кришці від телевізора, немов на сноуборді. Тут можна дертися на холодний залізний станок, як це згодом зробить «телевізійна» Мілена, аби «голосом, яким можна скидати уряди, а завтра повертати їх назад», виголосити безнадійний монолог Народного Малахія. А чотири екрани можуть цілком логічно вмикатися симультанно: один із телевізорів працює в режимі «он-лайн», інший демонструє оперну постановку, з третього екрану звучать власне пронизливі розповіді героїнь ток-шоу Мілени, на останньому ж – то виринає сама героїня, то з'являються кадри з класики світового кінематографа. Працюючи одночасно у доволі голосному музичному супроводі, телевізори створюють гнітючу атмосферу, якусь альтернативну, телевізійну реальність. Вона тисне на глядача, змущує його розпорозувати свою увагу на кожен із самодостатніх елементів, аж доки хитка грань між цією «іншою» реальністю і дійсністю остаточно не зітреться...

Однак творці вистави максимально відверті зі своїм глядачем і, можливо, навіть занадто толерантні: вони просто змальовують картину сучасного світу, залишаючи кожному право вибирати, як реагувати на небезпечні виклики реальності. Вони не закликають нікого відмовитися від перегляду телевізора, розмов по мобільному телефону чи користування соціальними мережами. А тим більше – знищити «урбаністичну реальність», як це намагається зробити Мілена Галини Стефанової у фіналі спектаклю: усвідомивши, що у телевізорі «хтось поселився», що ерекція у її чоловіка з'являється уже лише при ввімкнутому екрані, а телевізійна Мілена живе своїм окремим життям, героїня зважується на відчайдушний протест. Однак, розтинаючи полотнище екрана, знищуючи одну реальність, Мілена тим самим знищує і дійсність – надто переплелися сьогодні обидва світи: на сцені повне затемнення і тиша, лише звідкись із небуття долинає уривок диктофонного запису голосу героїні, що одразу ж стирається. Хіба що звук сяку-хаті опісля натякне глядачу на одну з можливих втеч із реальності...

«Вар'яції для сяку-хаті, телевізора і голосу» – далеко не проста для сприйняття вистава. Попри все, її будь-що потрібно дивитися. Це так само, як читати останній роман Ліни Костенко «Записки українського самашедшого». Адже в обох випадках – розчарування приходить аж ніяк не від художнього твору, а від того жаху реальності, який так майстерно у ньому зображений.